

1. N. J. C.

DISSERTATIO ACADEMICA
DE

MORIBUS
GENTIUM EX LINGUA
ÆARUNDEM
ÆSTIMANDIS,

Cujus
PARTEM PRIOREM,

*Consensu Ampl. SENATUS Philof. in Regia ad Au-
ram Academia,*

PRÆSIDE

MAG. JOHANN E
BILMARK,

HIST. & PHIL. PRÆCT. PROF. REG. & ORDIN.

Publico examini modeste submittit

Auctor & Respondens,

PETRUS WALLBERGH. Petri Filius

WIBURGENSIS.

In AUDITORIO MAJORI die XIX. Novembr.

Anni R. S. MDGCLXVIII.

H. A. M. S.

ABOÆ Impressit JOH. C. FRENCKELL,

REGIÆ ACADEMIÆ ABOËNSIS
h. t. RECTORI MAGNIFICO,
**D^N. MAG. P E T R O
ADRIANO GADD.**

Chemiæ PROFESSORI Reg. & Ordin. DIRECTORI
Rei Plant. per Finlandiam, nec non Reg. Academ.
Scient. Holmenf. MEMBRO,
MÆCENATI PROPENSISIMO,

*N*e ægre feras, **MAGNIFICE DOMINE RECTOR**, quod
TE, acuris Consularibus hoc tempore admodum districtum,
is hoc ingenii tirocinio interpellare ausim. Dubius profecto
diu hæsi, quid potissimum agerem, quum nec molestus **TIBI**
esse voluerim, & tamen venerabundum, quo **TE** prosequor
animum, aliquo modo testatum reddere anxie cupiverim.
Vicit tandem animi æstum recordatio ingentis favoris, quo
me inde ab illo momento, quo ad gratissimam hanc Musarum
sedem perveni, amplecti haud es dedignatus. Suscipias igitur,
MAGNIFICE DOMINE RECTOR, Specimen hoc Acade-
micum, quod in sinum benevolentiae **TUÆ** supplex devolvo,
permittasque illud pignus esse pietatis in **TE** nunquam in-
termorituræ. Quam si dederis veniam, **TE** autem daturum
spondet comperta facilitas, mihi nihil prius, nihil posterius
erit, quam Supremum Numen adsiduus defatigare precibus,
velit **TE**, **MAGNIFICE DOMINE RECTOR**, in longam
annorum seriem sospitem atque incolumen conservare, ut
Reipublicæ Litterariæ, **TUÆ** Familiæ & Clientum, quot-
quot **TUI** sumus, votis quam diutissime sufficias. Sic vovet
ad cineres usque permanens

MAGNIFICI NOMINIS Tui

Cliens humillimus

PETRUS WALLBERGH, Petri Filius.

VIRO Maxime Reverendo atque Amplissimo,
Dn. JOHANNI BORGSTRÖM,

S. S. Theologiæ DOCTORI, in Gymnasio Borgoensi
Logices & Methaphysices LECTORI, nec non Con-
sistorii Ecclesiastici ADSESSORI;

NEC NON

VIRO Maxime Reverendo atque Amplissimo,
Dn. PAULO KROGIO,

S. S. Theologiæ DOCTORI, in Gymnasio, quod Bor-
goæ floret, Eloquentiæ LECTORI, Consistorii Ecclesi-
astici ADSESSORI, atque PASTORI Ecclesiæ, quæ
DEO in Tusby colligitur, dignissimo,
PATRONIS BENIGNISSIMIS

*Altius animo meo reposita sunt ingentia beneficia, quibus
Vos, Patroni Benignissimi, me toto illo tempore, quo Mu-
sarum Borgoensium consortio frui mihi licuit, amplecti vo-
luistis, quam ut ulla vel temporis injuria vel locorum in-
tercapedine inde unquam obliterari queant. Vestra enim be-
nevolentia acceptum refero, tum quod inoffenso pede in
Litterarum stadio progredi potuerim, tum etiam quod Ca-
menas Aboënses salutans, easdem mihi propensissimas in-
venierim. Ne igitur mihi defuisse judicer, postulat officium ut
pietatem meam vobis aliquo pignore testatam redderem. In
tesseram igitur gratissimi animi suscipite Specimen hoc Aca-
demicum, Nominum Vestrorum decore & argumenti gravi-
tate commendabile. Quod reliquum est, ad Supremum Numen
calidissima semper fundam suspiria, velit Vos, omnigena fe-
licitate maectatos, in longam annorum seriem conservare. Sic
ex intimis cordis penetralibus vovet*

Maxime Reverendorum Nominum Vestrorum

Cultor humillimus

PETRUS WALLBERGH, Petri Filius.

VIRO Plurimum Reverendo atque Clarissimo,
Dn. ANDREÆ HERKEPÆO,
Ecclesiæ, quæ DEO in Kerimaki colligitur, PASTORI
vigilantissimo,
PARENTI CARISSIMO;

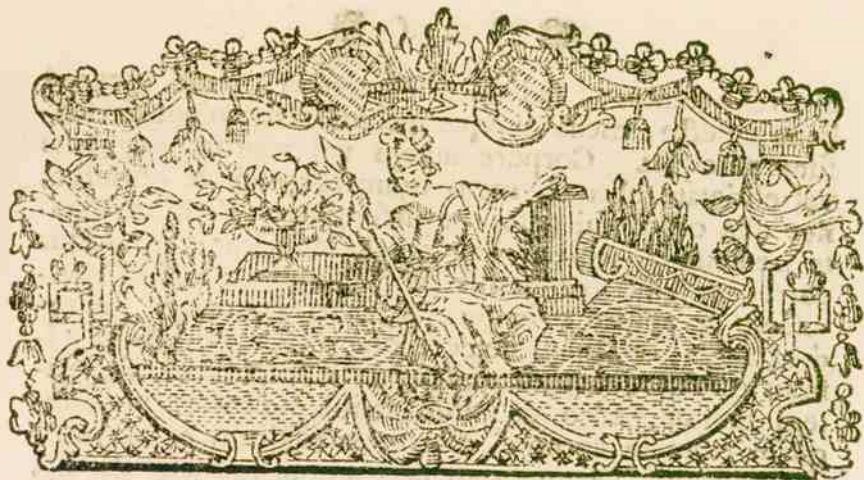
NEC NON

VIRO Plurimum Reverendo atque Doctissimo,
Dn. JOSEPHO HERKEPÆO,
Ecclesiæ, quæ DEO in Cuopio colligitur, ^{Communis}meritissimo,
PATRUO PROPENSISIMO.

Sicut conjunctissima fuit vestra facilitas in me beneficiis ornando; ita quoque ego gratum animum erga Patronos declaraturus NOMINA VESTRA post DEUM O. M. mihi carissima heic conjungere debui. In utroque Vestrum Paternum plane adfectum expertus sum; nullis enim vel admonitionibus vel curis vel impensis unquam pepercistis, ut fortunam meam promoveretis. Gratias igitur tantas, quantas unquam pia mens concipere potest, *Vobis* ago habeoque, semperque agam habeoque maximas; referre enim rerum mearum habitus vix in posterum permittet. Suscipite igitur in pignus devotissimi animi dissertationem hanc Academicam, studiorum meorum primitias, quas supplex Vobis offero. De cætero nunquam intermittam, Supremum Numen quotidianis venerari precibus, velit VOS, felicitatis meæ columnina, iis mactare bonis, quæ ætatem Vestram latam & a quibusvis malis immunem præstent. Hoc nuncupat votum, hæcce agitat suspiria, qui ad cineres usque permanebit

CARISSIMORUM NOMINUM VESTRORUM

obedientissimus Filius & devotissimus cultor,
PETRUS WALLBERGH, Petri Filius.

§. I.

Quamvis animæ & corporis, quæ binæ substantiæ integrum constituunt hominem, ingens sit disparitas, nec enim materiæ ad immateriale ulla videtur esse relatio; arctum ta-

men adeo nexum inter nobilissimum hocce par instituit Supremum Numen, ut in tenerrimam societatem tam commodorum, quam molestiarum veniant. Mitto jam modum, quo altera substantia in alteram agat, quem an quisquam adhuc Philosophus rite explicuerit, in me-

dio relinquimus: sed docet experientia, quod corpore bene adfecto, mens quoque incredibilem voluptatis sensum percipiat. Corpore autem vel morbis languente vel ebrietate obruto, mens etiam torpescit & obruitur, nec ulla officii sui parte rite defungitur. Vicissim mente laetabunda, corpus una gaudio adficitur, explicatur corrugata frons, omnesque corporis partes veluti reviviscere ac gestire videntur. Si vero contingat, ut eadem metu, tristitia, desperatione aliove molestiori adfectu turbetur, corpus quoque in doloris istius societatem rapitur, adeo ut ipsum animi maerorem nonnunquam tabes in corpore, canities capillorum & ipsa mors consequatur. Quamobrem licet anima immaterialis sit, adeoque in sensus nostros non cadat, possumus tamen ex variis corporis partibus, item ex sermone, motu, variisque actionibus ejus statum & qualitatem plerumque cognoscere. Enimvero nec instituti ratio, nec rerum mearum habitus fert, ut nunc exponam cetera indicia, ostendamue, quantum ipsa valeant ad animorum indolem detegendam; sed quum Ipse SALVATOR, Cujus verba veritas sunt, & Cui ne obscura quidem pectoris adyta sunt inexplorata, fateatur: *Quod ex plenitudine cordis os loquatur*; igitur operæ pretium me facturum existimavi, si partim rationibus partim exemplis ostendam, quod mores Gentium, id est, ipsarum sive ad virtutes sive ad vitæ propensiones ex lingua colligi queant. Arduum omnino est hoc argumentum, quod multam Psychologiæ & exactam veteris ac recentioris avi peritiâ postulat, quam ipse mihi, qui a limine fere Musas saluto, non tribuo: experiar tamen quousque in hoc stadio progredi queam, felicem me prædicaturus, si aliis ansam præbuerim, hanc doctrinam pro materiæ dignitate uberius explicandi.

§. II.

Inter cetera membra, quibus Optimum Numen hominem instruxit, merito referimus *Linguam*, quæ licet nec magna sit, nec admodum organica videatur, res tamen maximas satis expedite ac valide exsequitur. Taceo hujus usum Physicum, quem eximium plane esse quotidie experimur, quum tertius sensus externus, scilicet gustus, in ipsa sedem habeat, de morali & civili ejus utilitate paucis acturus. Quum Sapientissimus DEUS *Linguam* in altissima corporis humani parte collocaverit, nonne satis superque nobis ita declaraverit ejus præstantiam ac dignitatem? Deinde quum in confinio cordis ac cerebri collocatam voluerit, humanarum cogitationum interpretem, evidenter nos docet, eandem non discrepare debere a corde, sed obtemperantem esse rationi, cui subjecta est, nec prius tamen sensa animi prodere, quam, adhibitis in consilium vicinis sensibus, præcipue oculis atque auribus, quibus inter corporis externos sensus principatus tribuitur, secum probe constituerit, eloqui an tacere præstet. Sed multo magis consulendæ sunt interiores animæ facultates, nec quidquam in medium proferendum, nisi quod ipsæ conveniens judicaverint: alioquin enim perniciem pro utilitate, exitium pro officio, venenum pro remedio adferret hæc vitæ humanæ moderatrix. Hujus quoque moderationis nos admonitos voluit DEUS, dum aures sic homini finxerit, ut semper easdem habeat patulas, quæ nec claudi possunt nec averti; Linguae contra valvas labiorum ac murum dentium objecit adversus effrenam ejus pestulantiam, ne temere scilicet effundat, quidquid in buccam venerit. Sed porro quid non exsequitur exile hocce membrum, quod ipsum intra angustum satis movetur gyrum? Mirati sunt veteres, merito an immerito non ego disquiram, piscem

Remoram corpufculo puſillo, halecis magnitudinem non ſuperante, navem ingentem plenis velis, proſpero & ſecundo vento concitatam repente ſiſtere, ſed longe majori admiratione dignum mihi videtur, Linguam multo minorem *remora* tot hominum millia, quocunque lubitum eſt ſectere, concitare, modo armis inter ſe committere, modo rurfus acies in impetum pronas ſubito ſiſtere, & ferociſſima corda adeo mollire, ut iracundiæ criſtas præter ſpem & opinionem deponant. Hinc merito cecinit Poëta:

Quid melius lingua, lingua quid pejus eadem?

In loquela autem, cujus inſtrumentum eſt lingua, diſtinguimus tam virtutes, quam vitia, quæ diſpoſitionem animi indicant. Sicut enim in ſpeculo figura faciei; ita quoque in verbis animi qualitas apparet. Ad illas imprimis referimus puritatem, elegantiam, concinnitatem, facilitatem, moderationem & feſtivitatem: ad hæc autem turpitudinem, barbariem, garrulitatem, balbutiem, jaſtantiam ac ſtridorem. Denique ne aqua forte cuiſpian hæreat noſtris legendis, obiter erit indicandum, quod per linguam hæc intelligamus vocabula, quæ tamen non materialiter ſumimus pro ſonis articulatis, ſed formaliter, quatenus vim ſignificandi habent, ſeu ea intentione proferuntur, ut ea, quæ in anima latent, ſignificentur.

§. III.

Qui veræ virtutis ſtudio ducitur, non poteſt non tanto ejusdem amore ſagrare, ut & ab ejus & a ſua dignitate alienum putet, aliud proferre, quam quod excellentiam Creatoris, præſtantiam virtutis & integritatem cordis ſui arguat. Teneram adeo gerit animam, ut credat ſe impuris verbis, quæ forte per aures illabuntur, contaminari & de gradu, quem modeſte tenet, deturbari.

An talis ingenii dispositio integræ cuidam genti vindicari possit, merito dubitamus. Verum quidem est, quod DEUS populum Israeliticum in peculium sibi delegerit, & innumeris beneficiis præ ceteris gentibus admodum distinxerit; sed simul fatendum, quod isthæc gens erga suum Creatorem & Benefactorem munificentissimum non eo semper, quo par fuit, modo sese gesserit, sed præcepta Ejus sæpe temere sit transgressa. Interim tamen quum major pars intimum summi rerum omnium Moderatoris sensum habuerit, quem miracula in gratiam hujus gentis facta confirmarant, lingua quoque Hebraica inter castigatissimas totius orbis erit referenda. Hinc dum Scripturam Sacram evoluimus, satis animadvertimus, quod Sacri Vates & Oraculorum Divinorum exactissimi interpretes, tantæ studuerint verecundiæ, ut *εὐφραρισμός* heic ubivis svavior deprehendatur. Sic in variis locis *ἵνα benedicere DEO* substitutum legimus pro *ἵνα maledicere*. Quum enim nihil Divina Majestate indignius, adeoque nihil horribilius, audituque gravius sit, quam si homuncio, qui pulvis tantum & cinis est, DEO ipsi maledixisse dicatur, mitius vocabulum, a contraria desumptum ratione, Scriptura Sacra adhibet. Vix enim veteres atrocius blasphemia crimen fingi posse, arbitrati sunt. Quamobrem VATABLUS adfirmat, veteres adeo abhoruisse a blasphemia, ut ne nominare quidem eam auderent. Eadem reperitur Styli Hebraici castitas in significandis aliis rebus, quæ vix absque rubore audirentur. Sic de conjugali cohabitatione, usurpatur verbum *נָסָה* quod cognoscere, sentire, experiri significat. Vid. GLASSII *Phil. Sacra* pag. 304. Nec ignotæ sunt Phrasæ, alam seu fimbriam alicujus detegere, nuditatem alicujus revelare, cubile Patris conscen-

dere, debitam benevolentiam uxori præstare, & plures alia, quibus concubitus per *ἐφθμισμὸν* indigitatur. De naturali autem necessitate in Sacris Litteris est obvia locutio *pedes tegere* & alia plures, quas collegit GLASSIUS. Absit autem a nobis, ut statueremus, Israelitas ceteris gentibus castiores fuisse; Si enim, ut decet, vera fateri velimus, concedendum, quod in hunc usque diem vix fuerit natio magis inconstans, quam hæc; siquidem tota ipsius vitæ ratio fuerit temporaria, in adversis perquam moderata, in secundis autem omnia sibi, quæ liberent, etiam licere existimans.

§. IV.

Dum sollicite quidquam consideramus, anima nostra nervos ingenii in singula objecti momenta ita defigit, ut influxum suum in corpus pæne negligere videatur. Quare etiam experientia docet, quod meditabundi vix spiritum ducere audeant, ne iudicii calculi sic turbentur. Quicumque igitur mature prius deliberant, quid dictu vel factu opus sit, quam executioni se accingant, taciturni plerumque sunt; unde STOBÆUS: *Οἱ κερύισσι τῶν ἀνθρώπων βραχυλογώτατοι*: hoc est: *Optimi quivis etiam breviloquentissimi*. Et quum providis ejusmodi viris nihil fere præter opinionem contingat, constantes quoque & quidem interdum ad rigorem usque esse solent. Attamen iidem ad colendam Societatem parum apti, quod sermone, vinculo societatis, parcius utantur. Hæc quoque integris gentibus applicari possunt, quæ si paucis, sed sententiosis, verbis mentem suam exprimant, ipsis gravitatem & constantiam vulgo tribuimus, quod non immerito fieri, veritatis lux Historia comprobat. Lacedæmone honestissimum fuisse, senectutis domicilium adfirmare solebat LYSANDER. Scili-

Scilicet **juvenes** tenebantur audire veterum, qui non minus ludis, quam seriis illorum negotiis intererant, deliberationes, quæ res gravissimas concernebant; quæ cum amplissimam meditandi materiam suppeditarent, de qua pueri etiam non frivola, sed apposita ferrent judicia, facile præsumi potest, quod Spartani a teneris inde gravibus rebus advesfierent. Sed nec morum Censores prolixa desiderabant ratiocinia, nec dubitationum capita tam argute proposita, quam dextre resoluta flagitabant, sed concinnam responsionem postulabat hæc gens, de factorum magnitudine potius, quam verborum multitudine sollicita: quare non minus gravitas, quam breviloquentia Laconica dudum in proverbium abierunt. Dabimus quædam exempla. Lacedæmonii, PHILIPPO Macedoniæ Regi, quum Spartæ jam fines ingressus, missis litteris quæsisset: utrum vellent se amicum venire, an hostem? *οὐδὲν ἔγωγε* neutrum responderunt. Eidem rursus injustum, nescio quid, flagitanti respondebant hac unica littera *ἔ*, hoc est: *non*. Quocirca merito cecinit AUSONIUS:

*Una fuit quondam, qua respondere Lacones
Littera, & irato Regi placuere negantes.*

Porro eadem loquendi brevis imperiosum quiddam in se continet, quod non singulis convenit populis, sed illis præsertim qui liberi sunt, & satis sentiunt, quantum aurea valeat libertas. Tales fuerunt etiam Spartani, qui a nobilitate sua alienum duxerunt, artes illas, quas sordidas appellaverunt veteres, tractare, quas proinde generi hominum, qui *Helotes* dicebantur, commiserunt. Sic etiam Romani, si qui alii libertatis suæ amantissimi, non sesquipedalibus verbis aut magno eloquentiæ apparatu utebantur, dum quidquam fieri vellent, præcipiebant, sed breviter strictimque proposuerunt quicquid postularunt, imprimis **Aorentē** adhuc ipforum Republica. Non ta-

men

men usquequaque probamus Laconismum; probe gnari, quod idem pungat magis, quam persvadeat; nec nos fugit, quod Spartani per nimiam gravitatem & austeros mores totius ferme Græciæ animos a se abalienaverint.

§. V.

Quamvis Lacedæmone parum distarent Athenæ, alter Græciæ oculus, in utraque tamen civitate reperire licuit homines, tam quoad mores, quam quoad Linguae indolem toto pene celo diversos. Memoria certe dignum est, quod HOMERUS varias gentes in suo opere describens, solos tamen Athenienses vocet *Populum*, vel quod jam tum mansuetiores haberentur, vel quod ad formam imperii Democraticam propenderent. Sicut Legislatores ipsorum, DRACONE forte solo excepto, cujus proinde leges non hominis sed draconis quis facete dixit, humani fuerunt, ita naturalem civium feritatem suis institutis tollere nitebantur. Non restringebant præter necessitatem civium libertatem, sed ejusdem usum in publicam felicitatem apte direxerunt. Rigida itaque Lacedæmoniorum disciplina substituerunt gloriæ studium, tamquam virtutum incentivum. Ita honorum cupiditate flagrabant Athenienses, ad quos quum cruentis passibus in Democratico imperio vix quisquam pervenit, egregiis & φιλανθρωπίας spirantibus factis aliorum benevolentiam sibi devincire tenebantur. Præterea disciplinas quasvis nec non artes tam quæ necessitates vitæ minuerunt, quam quæ commoditatem promoverunt in suam admiserunt civitatem, quæ civium animos politiores reddiderunt. Si rursus consideremus linguam hujus gentis, fatendum omnino erit, Dialectum Atticam ceteris præstantiorem & elegantiores fuisse: quare Athenæ ἑλλας τῆς ἑλλάδος seu compendium quoddam Græciæ a veteribus nuncupabantur. Et apud DEMETRIUM legimus:

ἡ γὰρ Ἀττικὴ γλῶσσα συνεσταυμένη τι ἔχει καὶ δημοτικὴν καὶ πῶς
 ποταύταις εὐτραπέλαις πέπειν id est: *Habet autem Attica*
Lingua rotundum quoddam & popolare & hujusmodi urba-
nitatibus aptum. Scilicet Athenienses exactam habebant
 verborum & rerum rationem. In ponendo breves e-
 rant & apti: in probando accurati: in argumentis illu-
 strandis parci: ubique gravi pariter judicio atque inge-
 nio elegantiori præditi. Arte simplices, sine tumore
 sublimes, sine fūco pulcri: Florem ipsius rei carpere sci-
 entes: medium tenentes inter luxuriam ingenii redun-
 dantis & penuriam sicci. Quem Linguae Atticae genium
 ita confirmat ROLLINUS dans son *Traité des Etudes*
 Tom. I: *On peut donc accorder ce nom (Atticisme) à un*
discours, où tout est naturel & tout coule de source, où
rien n' est affecté, & cependant où tout plaît; où les gran-
des & petites choses sont dites avec une grace égale quoi-
que différente. Enfin pour conclure en un mot où tout est
bien dit; car c' est la définition abrégée, qu' en donne Ci-
céron: ut bene dicere, id est: Attice dicere. Nec hoc ad-
 modum mirum: sicut enim, ut modo indicavimus, prin-
 cipium civitatis erat gloriae studium; ita rursus Athenis
 nemo ad honorum gradus ascendere potuit, nisi per
 eloquentiam aditum sibi ad eosdem parasset, Rhetoribus
 summam imperii Attici plerumque tenentibus. Erant
 autem Atheniensium, ne quidem infima plebe excepta,
aures teretes & religiose, fatente CICERONE, quibus nihil
 arrisit, nisi quod omnimode esset exquisitum; quum &
 muliercula THEOPHRASTO, at quanto Oratori, peregrinam
 Linguam objiceret. Denique Athenienses humanita-
 tem erga omnes & ore & re profitentes, tantum ceteros
 Graciae populos sibi devinxerunt, ut hi in certamini-
 bus, quae inter Athenienses & Lacedaemonios existerent
 frequentissima, ad Atticas partes haud inviti transferint.

§. VI.

Inter vetustissimas gentes vix reperitur Natio, quæ tam propter mores, quam Linguam majorem consecuta est famam, quam Populus Romanus. Sicut ipse ex tenui admodum initio & lentis passibus ad honoris culmen, quod diu tenuit, adscendit; ita pro diversitate temporum diversam nobis sistit faciem. Juvat igitur considerare Characterem Romanorum, qualis ipse fuerit, tam florente Republica, quam sub Imperatoribus. Dum itaque libertate adhuc gaudebant Romani, virtutibus quibusvis, quantum Gentilium ferebat conditio, studuerunt, & sicut eximiam fortitudinem in sago, ita non minorem justitiam in toga monstrarunt. In fœderibus servandis quantane Quiritum constantia, adeo ut Saguntum, civitatem sibi devotissimam, interire potius finerent, quam fœdus cum Carthaginiensibus initum præpropere rupisse vellent videri? Quanta ipsorum gravitas in omni vita genere & quanta sollicitudo, ne quid committerent, quod dignitate Romana esset indignum? Quanta moderatio in secundis, quam ipsis detestabiles omnes pactorum cavillationes? Quam generose fastidiebant illicita quævis media, quamvis maximas res ita facillime efficere possent? Quam denique imperterritus in adversis animus & quanta ferocia, etiam dum HANNIBAL ad portas fulminaret? Robustum adeo populum mascula etiam decebat Lingua. Erat quoque Romana & numerosa & concinna, qua plane & simpliciter significare potuerunt, quicquid fieri vellent, nec sensus verborum quempiam diu suspensum tenuit. Hujus rei luculentissimum inter alia documentum habemus Tractatum Fœderis cum Carthaginiensibus, finito primo bello Punico, initi. Quot enim, quæso, gravia momenta in isto paucis non dicam lineis, sed verbis comprehenduntur & in
justum

justum rediguntur ordinem? Quam dispar ejus forma ab ea, quæ in foederibus nostri ævi subinde occurrit? Alia mittimus exempla, & tantum observamus, quod forma regiminis valde promoverit Eloquentiæ studium. Nullus enim fuit honoris gradus, ad quem Eques Romanus ascendere non potuit, dum fortitudine inclaresceret, & facundo potius ore, quam ambitu, prensationibus & viscerationibus civium sibi devinciret animos. Quamobrem Romani Athenas, tamquam ad acropolin humanitatis & eloquentiæ, sese frequenter contulerunt, & Oratores Atticos, sicut exempla perfectissima facundiæ, amulati sunt. Hinc CICERO, *Demosthenem imitemur. O! Dii boni, quid quasi nos aliud agimus, aut quid aliud optamus? At non adsequimur.* Crevit ita eloquentia Latina atque ex Cecropiis velut favis suam & savoritatem & consistentiam traxit, tantumque Europæis populis placuit, ut hæc sola Lingua diu esset, qua quis grandi, erudita ac nervosa ratione suam exprimere posset mentem; immo ignominiosum habebatur, si quis illustrem Personam alia, quam Latina lingua, alloqui sustineret. Hinc inter alias causas, quibus permotus Rex Svethiæ CAROLUS GUSTAVUS, Poloniæ Regi, CASIMIRO, bellum indixit, hanc attulisse fertur, quod hic Regiæ CHRISTINÆ susceptum a se Poloniæ Regnum alia, quam Latina Lingua, significasset. Mutata autem Republica, mutatus quodque fuit genius Romanorum & lingua magnam subiit conversionem. Postquam enim totius orbis divitiis circumfluere cœpit Roma, invecata est pristinae integritati strages, in Theatris evanuit Romanus vigor, luxusque tam in rebus, quam in verbis redundavit. Nihil amplius valebant gravissimæ de republica consultationes, quum ex unius nutu omnia gererentur. Hinc laudationum & adscertationum exquisitæ

pompæ exstiterunt, non genuinæ Heliconiæ proles, sed inanis imaginationis Empusæ, vanitatem Nepotum indicantes.

§. VII.

Licet DEUS nulli genti eximia naturæ munera, sed incolarum tamen indoli convenientia denegauerit; dubitare tamen vix potest, quin Asiaticis præcipue munifica admodum manu quævis indulserit bona. Hanc enim orbis partem incolentes non solum iis, quæ ad vitæ necessitates spectant, abundant, sed ea etiam quæ ad exquisitissimum luxum & ornatum pertinent, adfatim apud se inveniunt. Felices omnino, si tantis donis modice uterentur; qui vero, quæ ingenii humani est levitas, eisdem sæpe abutuntur: quare vix molliores aut voluptatibus magis deditos, quam Asiaticos, uspiam terrarum inuenies, omniaque ab ipsis, si paucas forte excipias gentes, ad pompam & ostentationem, in qua opulentiam quidem, non item gustum, animaduertes, referuntur. Qui in vita, idem quoque in dictione Asiaticorum cernitur fastus, adeo ut mireris, quomodo tam paucas res tot verborum cumulis exprimere delectentur. Quotne magnificæ similitudines in rebus etiam minoris momenti adhibentur, quotne etiam hyperbolæ, inuitis etiam omnibus gratiis, in orationibus eorum coruscant? Quare rationem styli Asiatici redditurus QUINTILIANUS, hanc adfert: *Mibi orationis differentiam fecisse & dicentium & audientium naturæ videntur, quod Attici limati quidem & emuncti, nihil inane aut redundans ferebant, Asiana gens tumidior alioquin & jactantior, vaniori dicendi gloria inflata est.* Si ad specialia descendere & ex illis robur sententiæ nostræ sumere libeat, agedum Chinenfes ob oculos ponamus; quam gentem, etiam qui limatioris haberi volunt judicii, adeo admirantur, ut

ut nihil fere egregii putent, nisi ab orientali hoc mundi angulo, quem incolunt Chineses, profectum. Nos vero, ne quid dissimulemus, in hoc populo insignem & Punica ferme majorem vafritiem deprehendimus, adeo ut oculatum Argum, nisi animum probe aduertat, fallere possit, certe fallere non dubitet. Adest præterea in ipsis vanus fastus, omnia peregrina alto fastidiens supercilio: *nam se solos utroque oculo præditos esse, Europæos uno, quod reliquum est hominum cæcutire adfirmant.* Sed nonne hæc morum indoles in Lingua Chinesium sese prodit? Infinita fere æquiucorum cohors, quæ sola toni diuersitas distinguit, & innumeris tricis occasionem præbet, in hac lingua habetur. Tanta quoque est characterum Chinesium farrago, ut, teste *FOURMONT in Lingue Sinarum Mandarinicæ Grammatica*, unica vox ducentis characteribus sæpe respondeat. Immo ut levis est hæc gens; ita in Chinesli lingua vix ullus terminus fixus inuenitur, siquidem abstractum & concretum, actio & passio, res & modus rei, uno eodemque termino exprimi consueverint. Vicissim quum Arabes ceteris populis Orientalibus sint alacriores & robustiores, virtutes quasdam excercant, quæ erectæ conueniunt indoli, ut hospitalitatem erga peregrinos, liberalitatis speciem erga egenos, ferme ut splendidi illi latrones in Anglia; Eloquentia quoque eorum grandis est, sed non æque tumida, ac ceterorum Asiæ populorum; quare multi horum linguam Arabicam, ut eruditam, suspiciunt.

§. VIII.

De Africa apud veteres inualuit proverbium: *Quod ipsa semper aliquid novi adferret.* Hoc veriverbum fuisse, non diffitemur, quamdiu Ægyptus, quæ sedes disciplinarum a Græcis habebatur, & Romæ æmula, Cartha-

Carthago, floruerunt. At Majorum & nostro aëo nota
Africana nigris Cygnis fere sunt rariora; quocirca de
hac orbis terraqueæ parte pauca nobis perspecta habemus.
Constat tamen, quod multi incolarum sine legibus &
imperio ex suo viuunt arbitrio, & proinde ferinam fer-
me degant vitam, nudi incedentes, ibique consedentes,
ubi herba victum, rivus potum & nemus umbracula
suppeditauerit. Hi quoque incondito adeo sermone u-
tuntur, ut gestibus potius quam lingua indicent, quid
velint, quidue desiderent, utque veteres Geographi hos
populos sine ore esse venditauerint, ipsosque *Astomos*
nuncupauerint. Ceteri Africa incolæ Despoticis subsunt
imperiiis, nec tam ciues sunt, quam vilissima mancipia;
quibus pretium non ex ingenii vigore, sed ex corporis
viribus statuitur. Ipsi igitur Principes præter modum
arrogantes sunt, quem factum verbis quoque significare
gestiunt, testibus inter alia Litteris, quas Regi Svethiæ
CHRISTOPHORO BAVARO scripsisse fertur Soldanus Æ-
gypti, quasque ita orditur: *Baltazar Soldanus, Consanguineus*
Deorum, Babylonie Imperator continuus, Alexander Mace-
do, Dominus dominantium Africae, Rex Regum Arabiæ,
Chaldae, Persiæ, Lybiæ, Barbariæ, Armeniæ, Alexandriæ,
Ægypti, Parthiæ, Mediæ, Mesopotamiæ & Hircaniæ, Cu-
sos Speluncæ Crucifixi, salutem & amicabilem felicitatem.
Vid. PERINGSKIÖLD *Theat. Nob. S. p. 122.* Con-
tra ea subditi jam dejecti sunt & humi repunt, jam
præter modum truculenti & sæui. Quidam piratica vi-
ctum & amictum quærunt, hinc valde feroces & huma-
nitatis obliiti, ut liberos suos Europæis divendant, i-
psisque permittant, Africanorum cohortes ad seruitia
Americana, ex quibus nullus reditus, quotannis abdu-
cere. Punica indoles in his populis adhuc conspicitur:
unde BOSAMN *dans son Voyage de Guinée: Les Nègres*
sont

sont tous d'un naturel si fourbe, qu'on ne peut se fier en eux, ils negligent aucune occasion de tromper un Europeen, ou de se tromper les uns les autres. Gliscit quoque tortuosum hoc ingenium in fermone plerorumque Afrorum; quare *Africanum stylum* dixerunt Latini, quicumque esset obscurus, detortus varie, asper, & parum sibi constans, *WEISIUS de Stil. Rom. p. 334.*

§. IX.

Peragravimus hactenus tres mundi partes; vela ventis adhuc damus, cymbam pelago committimus, ut in Americam transfretemus; inquisituri, an Lingua horum populorum moribus eorum conveniat. Plerique Americanorum, loquimur autem de aboriginibus, agrestes sunt & segregem degunt vitam, cultum omnem vel ignorantes vel negligentes; terra sponte sua ipsis suppeditante quicquid ad victum & amictum, quo tamen multi non utuntur, pertineat. Mores ejusmodi hominum si quis quærat, vel nullos inveniet, vel supinam simplicitatem aut stupidam ferociam spirantes. Nec enim JOSEPHO ACOSTÆ faciles credimus, qui adfirmat: *Majorem barbariem fuisse apud Romanos tempore Taciti, quam apud Americanos.* Nam procul dubio ipse alterutram gentem minus, quam Historicum decet, cognovit. Sicut igitur Americanorum vita, ita quoque Lingua a cultura maxime abest, & par durities in utraque animadvertitur. Quis nostrum non obstupesceret, si gentem Americanam *PAMEOS*, quæ ad ripas fluvii Amazonici incolit, loquentem audiret? Hic enim populus non efflat spiritum in loquendo, sed retrahit: mira etiam vocum paupertate laborat; in numerando enim ultra ternarium numerum non procedit, & hunc, non ut aliæ gentes, monosyllaba

syllaba vel dissyllaba voce efferunt homines, sed longissimum strepentium syllabarum murmur absorbent. Tria enim eorum dialecto *Tarrarorincouroac* dicuntur; sicut de ipsis memoriae prodit Dominus CONDAMINE, in *Relation d' un voyage fait dans l' interieur de l' Amerique*. Possem equidem, deberem forte etiam, plura adducere exempla in illustrationem praesentis argumenti; sed heic pedem figere, non tam suadet, quam iubet imperiosa necessitas. Quae adhuc restant, & florentes per Europam gentes concernunt, alia occasione, si DEO visum fuerit atque inceptis faueat successus, exponere conabor.

